

**Model meziregionálního srovnání míry ohrožení chudobou a materiální
deprivací: případ České republiky**
**The interregional comparison model of risk of poverty and material deprivation:
the case of the Czech Republic**

doc. Ing. Ivana Kraftová, CSc..

<i>Ústav regionálních a bezpečnostních věd Fakulta ekonomicko-správní Univerzita Pardubice</i>	<i>Institute of Regional and Security Sciences Faculty of Economics and Administration University of Pardubice</i>
✉ <i>Studentská 95, 532 10 Pardubice, Czech Republic</i> <i>E-mail: Ivana.Kraftova@upce.cz</i>	

Bc. Zuzana Ďuriová

<i>Ústav regionálních a bezpečnostních věd Fakulta ekonomicko-správní Univerzita Pardubice</i>	<i>Institute of Regional and Security Sciences Faculty of Economics and Administration University of Pardubice</i>
✉ <i>Studentská 95, 532 10 Pardubice, Czech Republic</i> <i>E-mail: Zuzana.Ďuriová <st36450@student.upce.cz></i>	

Anotace

Cílem tohoto příspěvku je prezentovat model meziregionální komparace míry ohrožení chudobou a materiální deprivací a výsledky analýzy českých krajů realizované s jeho využitím. Do modelu jsou zahrnuty čtyři parametry: robustnost materiální deprivace, blízkost k hranici příjmové chudoby, nedostatečná gramotnost, dlouhodobá nezaměstnanost. Model je koncipován jako relativní a hierarchický. Model v sobě spojuje souhrnný pohled na problematiku s možností hlubší analýzy příčin daného stavu v jednotlivých krajích. Výsledky ukazují na pozici krajů vůči stavu celé společnosti ve sledovaném období a všímají si trendů vývoje. Částečně jsou prezentovány i výsledky na dvou nižších hierarchických úrovních modelu, které jsou využitelné při implementaci nástrojů regionální politiky.

Klíčová slova

ohrožení chudobou, robustnost materiální deprivace, model meziregionální komparace

Annotation

The aim of this paper is to present a model interregional comparison of risk of poverty and material deprivation and results of the analysis of the Czech regions carried out with its use. The model includes four parameters: the robustness of material deprivation, proximity to the border of income poverty, poor literacy, and long-term unemployment. The model is designed as a relative and hierarchical. The model combines an aggregate look at the issue with a deeper analysis of the causes of the regional situation. The results indicate the position of the regions to the state of the whole society and attend to trends. Partly, presented the results at the two lower levels of the hierarchical model, which are useful in the implementation of regional policy instruments.

Key words

risk of poverty, robustness of material deprivation, model of interregional comparison

JEL classification: I32, R28

1. Úvod

Prostorově vnímaná problematika chudoby a sociální exkluze je interdisciplinárním tématem regionálního rozvoje, ekonomie, sociologie i bezpečnostních věd. Chudoba a s ní nezdídká spjatá sociální exkluze působí retardačně na rozvoj regionu a současně vyvolává potřebu péče o vznikající či

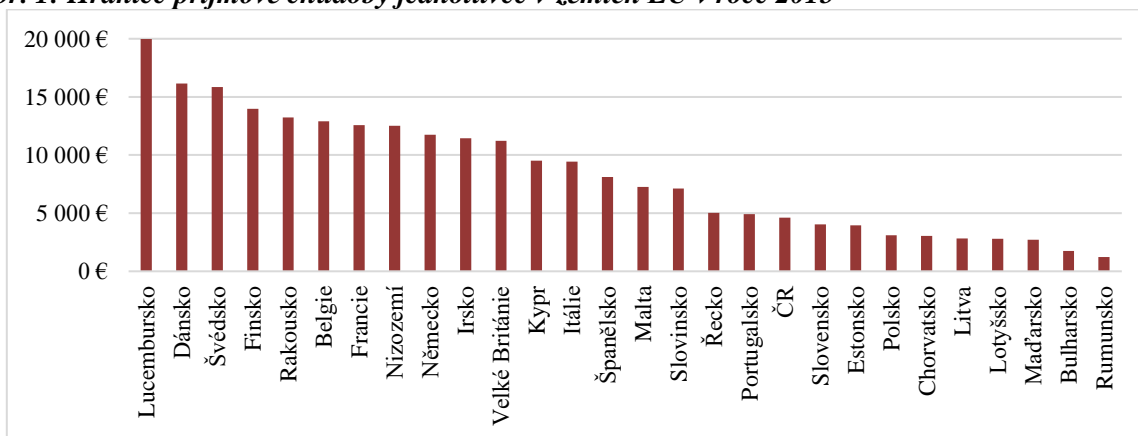
existující projevy chudoby, neboť není naplněn žádoucí stav „sine-cura“ (bez starostí), resp. bez potřeby péče, tj. bezpečnosti (Kraftová a kol., 2016: 13).

Otázky spojené s kvalitou života, resp. odstraňování momentů „nekvality“ je v centru pozornosti jak výzkumníků (Zelinsky, 2012; Iwacewicz-Orłowska, 2016; Hloušková, 2016), tak regionálních vlád, národních států a v rámci Evropy rovněž Evropské unie (dále jen „EU“). V prvním desetiletí tohoto milénia představovala základní strategický dokument EU pro danou oblast Lisabonská strategie, pro druhé desetiletí je to strategie Evropa 2020, podle níž by v zemích EU¹ měl počet osob ohrožených chudobou klesnout do roku 2020 o 20 miliónů (Evropská komise, 2010a).

Evropská rada přitom stanovila pro hodnocení naplňování cíle snížení chudoby a sociálního vyloučení tři ukazatele (Evropská komise, 2010b):

- míru ohrožení chudobou = podíl osob či domácností, jejichž zdroje jsou tak nízké, že je vylučují z minimálně přijatelného způsobu života v zemi, kde žijí; hranice ohrožení chudobou je stanovena na 60 % národního mediánového ekvivalizovaného disponibilního příjmu (po sociálních transferech) – úroveň tohoto ukazatele pro jednotlivce zachycuje obr. 1 (pro srovnání: pro rodinu se třemi dětmi je to zhruba 2,4násobek);
- míra materiální deprivace = podíl osob, trpících alespoň čtyřmi z devíti deprivací: nemohou si dovolit i) platit nájem nebo účty za domácnost, ii) svůj domov přiměřeně vytápět, iii) neočekávané výdaje, iv) obden jíst maso, ryby nebo ekvivalent proteinů, v) strávit jednou za rok týden dovolené mimo domov, vi) automobil, vii) automatickou pračku, viii) barevnou televizi nebo ix) telefon.
- míra osob žijících v domácnostech s velmi nízkou intenzitou práce = zahrnuje osoby ve věku 0 až 59 let žijící v domácnostech, kde dospělí v minulém roce pracovali méně než 20 % svého celkového pracovního potenciálu.

Obr. 1: Hranice příjmové chudoby jednotlivce v zemích EU v roce 2015

Zdroj: vlastní zpracování s využitím dat Destatis (Das Statistische Bundesamt) - Statistisches Jahrbuch 2015, Kapitel Internationales (Gola, 2015)

Variační rozpětí hranice příjmové chudoby mezi Rumunskem s úrovní 1 240 EUR (viz obr. 1) a Lucemburskem dosahuje vysoké hodnoty: 18 741 EUR. I tento jednoduchý ukazatel prezentuje značné rozdíly v životních podmínkách uvnitř EU.

Iniciativa Evropská platforma pro boj proti chudobě a sociálnímu vyloučení zřízená v roce 2010 pro naplňování strategie Evropa 2020 akcentuje proto ve své činnosti nejen sociální, ale také územní soudržnost EU. Územní aspekt je považován za zvláště významný, neboť „...úplně „nejchudší lidé“ jsou často koncentrováni v určitých regionech nebo dokonce menších oblastech“ (Evropská komise, 2010b). V roce 2014 byl Evropskou komisí odstartován Program pro zaměstnanost a sociální inovace, který má kromě zajištění vysoké úrovně zaměstnanosti přispět k dosažení přiměřené sociální ochrany, zamezování sociálního vyloučení a chudobě (Yourmesor, Soumillion, 2014).

¹ Myšleno EU27, tedy bez Chorvatska.

Rovněž ČR na národní úrovni disponuje patřičnými strategickými dokumenty. V roce 2004 vydalo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR Národní akční plán sociálního začleňování na léta 2004-2006, v němž se dotýká i regionálního aspektu problému a cílí na zmírňování regionálních nerovností v daném směru cestou podpory rozvoje malého a středního podnikání, ale rovněž zlepšováním sociální infrastruktury znevýhodněných regionů (Halásková, R., Halásková, M., 2016), stejně jako zajištěním kompetencí veřejné správy krajů a obcí za účelem zajišťování trvalého a vyváženého rozvoje (MPSV, 2004). V národním programu reformy ČR z roku 2011, kterým hodlá ČR přispět k naplňování strategie Evropa 2020, jsou v tomto směru vytýčeny dva cíle, a to jednak do roku 2020 udržet hranici počtu osob ohrožených chudobou, materiální deprivací nebo žijících v domácnostech bez zaměstnané osoby na úrovni roku 2008, jednak snížit počet těchto osob o 30 tisíc (Vláda ČR, 2011), což představuje podle dat Eurostatu (2017b) necelá 2 % úrovně roku 2008. Z dalších iniciativ a programů české vlády lze uvést např. Operační program potravinové a materiální pomoci pro programové období 2014-2020 navazující na nařízení EU o Fondu evropské pomoci nejchudším osobám, jenž se zaměřuje na zmírňování extrémních forem chudoby, například bezdomovectví, chudobu dětí a potravinovou nouzi (Habáň, 2016), či výzvy vyhlášené v Operačním programu Zaměstnanost v rámci prioritní osy 2 Sociální začleňování a boj s chudobou, které jsou orientovány zejména na rozvoj sociálních služeb, resp. sociální začleňování a finančně mají být podpořeny z obce, místní akční skupiny či neziskové organizace (MPSV, 2016).

Je faktem, že společenský vývoj přináší vedle „starých“ sociálních rizik, jakými jsou nezaměstnanost, nízké příjmy, zadluženost, exkluze v oblasti bydlení, bezdomovectví, zdravotní postižení, nedostatečná inkluze národnostních menšin, rovněž rizika „nová“. Růst podílu seniorů je spjat na jedné straně nezřídka s jejich nepřipraveností k aktivnímu a zdravému stárnutí, na druhé straně zvyšuje tlak na sociální služby; masová migrace, resp. neochota migrantů asimilovat se v novém prostředí, se projevila v nedávných letech v Evropě velmi silně; zvláštním momentem je rovněž tzv. digitální exkluze vyvolaná neschopností jedinců zvládat dynamicky se rozvíjející informační a komunikační technologie. Je otázkou, do jaké míry mohou všem těmto rizikům čelit moderní technologie aplikované, např. v konceptu „smart living“ (Maštálka, Vávra, 2016), či sociální inovace aplikované v rámci konceptu regionálních inovačních systémů (Žítek, Klímová, 2016; Kraftová, Zdražil, Maštálka, 2015).

Regionální disparity, nekonzistence životních podmínek vyvolává společenský neklid, přičemž stát by měl pečovat o blaho svých občanů napříč společenským spektrem, aniž by uplatňoval nežádoucí prvky jakékoli – tedy i pozitivní – diskriminace. Snaha po eliminaci rozdílů životních podmínek v jednotlivých regionech je proto legitimní, nicméně i při její realizaci je nutno podřizovat se imperativu efektivnosti, zejména účelnosti vynakládaných prostředků. Naplňování principu účelnosti však vyžaduje znalost problému, předpokládá disponování výsledky relevantních analýz.

2. Cíle, metody a zdroje dat

Cílem tohoto příspěvku je prezentovat model meziregionální komparace míry ohrožení chudobou a materiální deprivací a výsledky analýzy českých krajů realizované s jeho využitím. Výsledky analýzy mají a) ukázat na hlavní problémy jednotlivých krajů v daném ohledu; b) upozornit na trend vývoje v hodnocených parametrech.

S ohledem na začlenění ČR do EU a na soulad strategií při řešení chudoby a sociální exkluze je východiskem analýzy zachycení situace EU a ČR v naplňování vytýčených strategických cílů s využitím dat Eurostatu. Pro vlastní meziregionální komparaci je vytvořen model – viz níže –, který je aplikován na datech Českého statistického úřadu za období 2010-2015, týkajících se jednak ČR jako celku, jednak 14 krajů ČR. Rok 2010 je vzat jako poslední rok první dekády tohoto století, v němž byly koncipovány nové strategie rozvoje, rok 2015 je rok s dosud posledními disponibilními daty.

2.1 Model meziregionální komparace míry ohrožení chudobou a materiální deprivací

Model kombinuje subjektivní a objektivní přístup k hodnocení kvality života (Korovchenko, Mandys, 2016). Je patrné, že model je inspirován vícerozměrným indexem chudoby, resp. indexem lidského rozvoje OSN (United Nations, 2010), avšak respektuje specifika ČR. Do modelu jsou zahrnuty čtyři významné parametry ovlivňující riziko chudoby, a to

- robustnost materiální deprivace (R), představující součet subjektivního vnímání míry deprivace devíti položek dle Evropské komise (2010b) vyjádřené v procentech;
- blízkost k hranici příjmové chudoby (B), vypočtené jako podíl ekvivalizované hranice příjmové chudoby a skutečného ekvivalizovaného příjmu v procentech; (pro ekvivalizaci příjmu byla využita modifikovaná spotřební jednotka OECD - tj. první dospělý má váhu 1, další osoby nad 13 let věku váhu 0,5 a další osoby do 13 let věku váhu 0,3 -, která více zohledňuje úspory z počtu členů domácnosti);
- nedostatečná gramotnost (G), uvažovaná jako podíl osob s nedokončeným a základním vzděláním a osob nad 15 let věku v procentech;
- dlouhodobá nezaměstnanost (N), určená jako podíl počtu osob dlouhodobě, tj. 12 měsíců a déle, nezaměstnaných a počtu ekonomicky aktivních osob v procentech.

Všechny čtyři parametry jsou konstruovány jako „čím větší hodnota, tím hůře“, model má přitom hierarchickou (pyramidální) strukturu. Samotný propočet hodnot parametrů by neusnadňoval meziregionální komparaci, proto je model založen na porovnání výsledků každého kraje s hodnotou každého z parametrů za celou ČR. Tím je zjištěna míra pozitivní či negativní odchylky od celostátní hodnoty. Na vrcholu pomyslné pyramidy modelu je hodnota obsahu čtyřúhelníku vyjadřující míru ohrožení chudobou a materiální deprivací obyvatel kraje, kterou lze jednoduše komparovat s referenční hodnotou 4 za celou ČR, tj. $(1+1) \times (1+1)$. Symbolicky jej lze zachytit pomocí vzorce (1):

$$P_{tk} = \left(\frac{R_{tk}}{R_{tCR}} + \frac{B_{tk}}{B_{tCR}} \right) \times \left(\frac{G_{tk}}{G_{tCR}} + \frac{N_{tk}}{N_{tCR}} \right) \quad (1)$$

Legenda:

P = plocha čtyřúhelníku míry ohrožení chudobou a materiální deprivací; R, B, G, N dle textu výše; indexy t = období, k = k-tý kraj, CR = Česká republika

Pokud $P_{tk} = 4$, odpovídá situace v kraji životním podmínkám v celé ČR; pokud $P_{tk} > 4$, pak je situace v kraji ve srovnání s celou ČR horší a naopak.

Výhodou takto konstruovaného modelu je, že je možné analyzovat příčiny celkového stavu na nižší úrovni, tj. podle jednotlivých parametrů, resp. ještě hlouběji na jednotlivé ukazatele, na jejichž základě jsou hodnoty parametrů vypočteny.

3. Vývoj ohrožení chudobou a materiální deprivace v EU a pozice ČR

Je třeba konstatovat, že EU jako celku se výše zmíněný cíl (snížení osob ohrožených chudobou oproti roku 2008 o 20 mil.) do roku 2015 nepodařilo naplnit. Ba naopak, přestože ve 13 členských zemích došlo v roce 2015 ve srovnání s referenčním rokem 2008 k poklesu osob ohrožených chudobou, v součtu za EU-27 došlo k jejich zvýšení o téměř 1,7 mil. Přitom země EU-27 lze rozdělit v zásadě do dvou skupin: první s absolutně nízkým počtem těchto osob (to je 20 zemí do 4 mil. ohrožených osob, kde negativně vynívá Řecko, v němž došlo k výraznému nárůstu ohrožených osob v letech 2011-2013) a druhá, která zahrnuje sedm - co do počtu obyvatel velkých - zemí (Německo, Itálie, Velká Británie, Španělsko, Francie, Polsko a Rumunsko), jejichž počet ohrožených osob se pohybuje mezi cca 9 a 18 mil. Značného poklesu se podařilo dosáhnout Polsku a Rumunsku. Varovným signálem ale beze sporu je, že ve třech zemích s nejvyšším počtem ohrožených osob: Itálii, Španělsku a Velké Británii tento počet stále narůstá, jak vyplývá z dat Eurostatu (2017a).

Relativně hodnocená míra materiální deprivace rozděluje země EU-27 celkovou úroveň tohoto indikátoru v roce 2008 (17,4 %) na dvě skupiny: s nižšími hodnotami (17 zemí) a s vyššími hodnotami (10 zemí, a to z tradičních zemí Řecko a Portugalsko a z EU-12 osm zemí bez Estonska, Malty, ČR a Slovinska). Celkově se situace v roce 2015 zlepšila, a to o 0,6 procentního bodu za EU-27, ale hůře je na tom 11 zemí (už zde sice nefiguruje Polsko, avšak z tradičních zemí do horší skupiny klesá Itálie a Irsko). Z dat Eurostatu (2017b) lze odvodit, že variační rozpětí se v roce 2015 mezi nejlepším Švédskem (2,8 %) a nejhorším Bulharskem (49,1 %) snížilo na 46,3 procentního bodu oproti roku 2008, kdy dosahovalo 51,5 procentního bodu, a to mezi hodnotami Lucemburska (3,5 %) a opět Bulharska (55 %).

ČR se v hodnotách obou indikátorů pohybuje kolem středu. Z hlediska osob ohrožených chudobou si zlepšila pozici o jeden stupeň v roce 2015 (12. místo s hodnotou 1 444 tis. ohrožených osob) proti roku 2008 (13. místo s hodnotou 1566 tis. ohrožených osob). Poklesem indikátoru o 122 tis. osob dosáhla jeho vylepšení o téměř 8 %. Z hlediska druhého indikátoru – míry materiální deprivace – měla ČR horší startovací pozici (15. místo s 16,2 %), realita roku 2015 však ukazuje na značný pozitivní posun v této oblasti. 11. místo s hodnotou 13,4 % materiálně deprivovaných osob představuje pokles o více než 17 %.

4. Výsledky meziregionální komparace míry ohrožení chudobou a materiální deprivací krajů ČR

Z pohledu hodnot parametrů zařazených do modelu meziregionální komparace vykazují sice v období 2010-2015 lineární trendy jejich vývoje za celou ČR zápornou směrnici přímkou, avšak index determinace robustnosti materiální deprivace svou nízkou hodnotou odráží fakt, že tento parametr do roku 2012 mírně rostl, teprve následně setrvale klesá. Obdobně je výkyvem směrem nahoru v roce 2012 ovlivněn index determinace lineárního trendu míry dlouhodobé nezaměstnanosti.

Zjištěné hodnoty obsahu čtyřúhelníku zachycující míru ohrožení chudobou a materiální deprivací obyvatel jednotlivých krajů ČR ve sledovaném období prezentuje tab. 1, v níž jsou zvýrazněny hodnoty $P_{tk} > 4$. Z uvedeného je patrné, že

a) pět krajů je na tom v celém sledovaném období hůře než je stav celé ČR, a to Ústecký, Moravskoslezský, Karlovarský, Olomoucký a Liberecký; tři z krajů svou situaci v druhé polovině sledovaného období zlepšují pod hodnotu 4; zbývajících 6 krajů dosahuje lepších, tj. nižších hodnot než celá ČR;

b) nezanedbatelné je ale také vnímat trend vývoje krajů v hodnocené oblasti – alarmující je negativní vývoj Hlavního města Prahy, která sice setrvává v porovnání s ostatními kraji stále v nejlepší situaci, ale bez pozornosti není možné ponechat zhoršující se situaci dvou krajů s nejvyšší mírou ohrožení chudobou a materiální deprivací jejich obyvatel, a to kraje Ústeckého a Moravskoslezského.

Tab. 1: Vývoj obsahu čtyřúhelníku vyjadřující míru ohrožení chudobou a materiální deprivací obyvatel kraje

kraj/rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Hlavní město Praha	1,45	1,58	1,78	1,87	2,06	2,20
Středočeský kraj	3,13	3,08	3,21	3,19	3,27	3,20
Jihočeský kraj	3,46	3,42	3,58	3,63	3,55	3,24
Plzeňský kraj	3,79	3,70	3,26	2,98	2,89	3,05
Karlovarský kraj	5,56	5,10	5,32	5,68	5,83	5,41
Ústecký kraj	6,72	6,94	7,05	7,23	7,07	7,75
Liberecký kraj	4,61	4,67	4,49	4,48	4,61	4,18
Královéhradecký kraj	3,17	3,28	3,44	3,46	3,30	2,94
Pardubický kraj	4,04	4,17	4,09	4,00	3,28	3,06
Olomoucký kraj	5,72	5,52	5,32	5,06	5,08	4,74
Moravskoslezský kraj	5,82	6,00	5,88	6,26	6,40	6,84
Jihomoravský kraj	4,27	4,24	4,18	3,86	3,98	4,01
Zlínský kraj	5,02	4,52	4,27	4,28	3,94	3,94
Kraj Vysočina	3,77	3,49	3,41	3,50	3,62	3,68

Zdroj: vlastní zpracování s využitím dat ČSÚ

Z hlediska jednotlivých parametrů zařazených do modelu meziregionální komparace představuje nedostatečná gramotnost (G) problém u pěti výše jmenovaných krajů, setrvávajících v pozici $P_{tk} > 4$; obdobně je tomu s parametrem dlouhodobé nezaměstnanosti (N), kde se k nim však ve většině let přidává i Jihomoravský kraj. Naopak blízkosti hranice chudoby (B) přesvědčivě odolávají Hlavní město Praha a Středočeský kraj, zhruba na úrovni ČR se pohybuje Plzeňský kraj, pro ostatní kraje je příjmová

chudoba problém. Robustnost materiální deprivace (B) výrazně postihuje Moravskoslezský a Ústecký kraj, v menší míře kraj Karlovarský a Olomoucký, v některých letech sledovaného období dopadá i nadprůměrně na kraj Pardubický a Plzeňský. Co do dílčích prvků materiální deprivace je pro obyvatele Ústeckého kraje problém jíst obden maso a dostatečně vytápět byt; obyvatelé Moravskoslezského kraje trápí náklad na bydlení, splácení půjček, příjmová nedostatečnost, ale také nemožnost trávit týden dovolené mimo domov; značný podíl obyvatel Prahy je deprivován malým bytem, ale zejména vandalstvím a kriminalitou.

Závěr

Príspevek venuje pozornosť aktuálnej strategickú otázku EU i ČR, a to problematice ohrožení obyvateľov chudobou a materiálnu depriváciu. Ciele stanovené pro tuto oblast v rámci EU se do roku 2015 nedaří naplňovat, sama ČR je na tom podstatně lépe. Ale ani v rámci ČR není situace regionálně konzistentní. Pro účinné nasměrování nástrojů hospodářské a sociální politiky státu i územních samospráv a účelné vynakládání prostředků na jejich implementaci, je zapotřebí průběžných záměrných analýz.

Výsledky jedné z nich, při které byl využit vytvořený čtyřparametrický model meziregionální komparace, ukazují na pozici krajů vůči stavu celé společnosti ve sledovaném období a všimají si trendů vývoje. Částečně jsou prezentovány i výsledky na dvou nižších hierarchických úrovních modelu, a to určením problematických parametrů a problematických vybraných ukazatelů, z nichž jsou parametry počítány. Model tak v sobě spojuje souhrnný pohled na problematiku s možností hlubší analýzy příčin daného stavu v jednotlivých krajích.

Príspevek byl zpracován s podporou IGA Univerzity Pardubice v souvislosti s řešením projektu č. SGS_2017_021.

Literatura

- ČSÚ, (2016a). Statistické ročenky krajů ČR. Vybrané ukazatele. [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso>
- ČSÚ, (2016b). *Životní podmínky. Složení domácností a roční příjmy na osobu*. [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti>
- ČSÚ, (2016c). *Životní podmínky. Příjmová chudoba podle vybraných charakteristických osob a domácností*. [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti>
- ČSÚ, (2016d). *Životní podmínky. Domácnosti podle krajů. Subjektivní názory. 1. a 2. část*. [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti>
- EUROTAT, (2017a). *People at risk of poverty or social exclusion*. [online]. [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=t2020_50
- EUROTAT, (2017b). *Material Deprivation rate by age group - EU-SILC survey*. [online]. [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tessi082>
- EVROPSKÁ KOMISE, (2010a). Evropa 2020. Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začleňování. *KOM(2010) 2020 v konečném znění*. Brusel, 3. 3. 2010.
- EVROPSKÁ KOMISE, (2010b). Evropská platforma pro boj proti chudobě a sociálnímu vyloučení: evropský rámec pro sociální a územní soudržnost. *KOM(2010) 758 v konečném znění*. Brusel, 16. 12. 2010.
- GOLA, P., (2015). *Jak vysoká je hranice chudoby v EU?* [online]. [cit. 2017-01-17]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/455208-jak-vysoka-je-hranice-chudoby-v-eu/>
- HABÁŇ, P., (2016). *MPSV spouští další projekt v oblasti potravinové a materiální pomoci*. [online]. [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/18823>
- HALÁSKOVÁ, R., HALÁSKOVÁ, M., (2016). Zhodnocení vybraných sociálních služeb pro seniory v krajích České republiky. In Klímová, V., Žitek, V. (eds.) *XIX. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník příspěvků*. Brno: Masarykova univerzita, s. 497-503. ISBN 978-80-210-8273-1. DOI 10.5817/CZ.MUNI.P210-8273-2016-64

- HLOUŠKOVÁ, R., (2016). Ohrožení chudobou či sociálním vyloučením v méně rozvinutých regionech EU. In Klímová, V., Žítek, V. (eds.) *XIX. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník příspěvků*. Brno: Masarykova univerzita, s. 461-467. ISBN 978-80-210-8273-1. DOI 10.5817/CZ.MUNI.P210-8273-2016-59
- IWACEWICZ-ORŁOWSKA, A., (2016). Diversity of poverty in the chosen European Union countries within the period 2006-2014. *Zb. rad. Ekon. fak. Rij.* vol. 34. no. 2, pp. 481-503. ISSN 1846-7520. DOI: 10.18045/zbefri.2016.2.481
- KOROVCHENKO, T., MANDYS, J., (2016). Possibilities of Quality of Life Measurement for the Needs of Public Administration. In Klímová, V., Žítek, V. (eds.) *XIX. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník příspěvků*. Brno: Masarykova univerzita, s. 454-460. ISBN 978-80-210-8273-1. DOI 10.5817/CZ.MUNI.P210-8273-2016-58
- KRAFTOVÁ, I., MAŠTÁLKA, M., MATĚJA, Z., SVOBODA, O., ZDRAŽIL, P., (2016). *Bezpečný rozvoj regionu. Základní koncept*. Praha: Wolters Kluwer, 188 s. ISBN 978-80-7552-261-0.
- KRAFTOVÁ, I., ZDRAŽIL, P., MAŠTÁLKA, M., (2015). The Role of Social Enterprise in Regional Development: The Case of the Czech Republic. *Japan Social Innovation Journal*, vol. 5, no. 1, pp. 14-31. ISSN 2185-9493.
- MAŠTÁLKA, M., VÁVRA, M. (2016). Koncept smart cities v prostředí České republiky. In Klímová, V., Žítek, V. (eds.) *XIX. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník příspěvků*. Brno: Masarykova univerzita, s. 747-752. ISBN 978-80-210-8273-1. DOI 10.5817/CZ.MUNI.P210-8273-2016-94
- MPSV, (2004). *Národní akční plán sociálního začleňování na léta 2004-2006 Česká republika*. [online]. [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/nap_incl_2004_cz.pdf
- MPSV, (2016). *Nové výzvy v OPZ podporují sociální začleňování a sociální služby*. [online]. [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: <https://www.esfcr.cz/prehled-vyzev-opz>
- ŠUSTOVÁ, Š., (2012). Roste podíl osob pod hranicí chudoby. *Statistika&My*, ročník 2, číslo 6, s. 20-21. ISSN 1804-7149.
- UNITED NATIONS, (2010). *Multidimensional Poverty Index (MPI). Technical Notes*. [online]. [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/content/multidimensional-poverty-index-mpi>
- VLÁDA ČR, (2011). *Investice pro evropskou konkurenceschopnost: Příspěvek České republiky ke Strategii Evropa 2020*. [online]. [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nrp/nrp_czech_cs.pdf
- YORMESOR, D., SOUMILLION, S., (2014). *EU Programme for Employment and Social Innovation (EaSI)*. [online]. [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1081>
- ZELINSKY, T., (2012). Changes in Relative Material Deprivation in Regions of Slovakia and the Czech Republic. *Panoeconomicus*, vol. 59, no. 3, pp. 335-353. ISSN 1452-595X. DOI: 10.2298/PAN1203335Z
- ŽÍTEK, V., KLÍMOVÁ, V., (2016). *Aplikace konceptu regionálních inovačních systémů a implikace pro inovační politiku*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-8415-5